

ÖT ÉV KASSA KÖZIGAZGATÁSÁBÓL

ÖT ÉV AZ IDŐ VÉGTELENJÉBEN parány, melyet csak górcső alatt veszünk észre; vizsgálat alá kell hát vennünk, hogy értékelhesük, megállapításokat tehessünk vele kapcsolatban, amelyek alapján következtetéseket vonhatunk le, — tanulságok szülehetnek.

Kassa felszabadulásának ötödik évfordulóján azért célszerű és hasznos közigazgatása felett számonkérőszéket tartani, mert a visszacsatolás utáni első évek munkájának eredménye mutatja meg legszembeötlőbben, hogy a hagyományokon nyugvó, ezért sokat ócsárolt magyar közigazgatási rendszer eléggé rugalmas és korszerű-e arra, hogy életet, fejlődést jelentsen és biztosítsa az egyén számára mindazokat a lehetőségeket, amelyeket a helyesen szervezett és igazgott társadalomban mindenki joggal megkövetelhet.

Ha az eszményi közigazgatás célját mértékül véve valljuk, hogy a: „közigazgatásnak szervei útján cselekvőleg is közre kell hatnia, hogy az egyesek egyéniségüket minden emberi vonatkozásban kifejezésre hozhassák és munkájukat az állami szervek támogatása mellett, tehát az állam erejének felhasználásával megerősítsék“, akkor olyan mértéket szabtunk vizsgálódásainknak, melynek elérése a felsorakoztatott tények és intézkedések figyelembevételével: igazságos és jogos.

Visszapillantásunk során figyelembe kell vennünk Kassa földrajzi fekvését, politikai helyzetét, mert ezek a tényezők szabják meg a végrehajtó hatalmat jelentő közigazgatás cselekvésének határait, ezek befolyásolják szervei intézkedéseit.

Kassa a megszállás húsz esztendeje alatt gazdaságilag erős, politikailag előnyös helyzetben lévő, társadalmilag korszerűen szervezett nép vezetése alatt állott. A birtoklási vágyon és a belőle származó előnyökön kívül az uralkodó hatalmat ehhez a földhöz és népéhez semmi kapcsolat sem fűzte. Ez a gyökértelenség nagyon érezhető közigazgatási intézkedéseiben, amelyek politikailag erősen körülhatárolt emberi jogokat elismerők, de egyben felületen mozgó, pillanatnyi sikerért cselekvők voltak. Természetes, hogy a magyar múltat csak kevésbé, vagy sehogyan sem ismerő nemzedékek előtt könnyen rokonszenvesse válhatott az olyan közigazgatás, amely a nemzeti közösség eszményi céljait és kötelességeit figyelmen kívül hagyva, intézkedéseinél pusztán a politikailag saját javára megnyerhető embert vette figyelembe.

Ezzel szemben a történelmi hagyományok fokozott tiszteletében korszerűsített magyar közigazgatás a trianoni húsz esztendő alatt rádőbbsent, hogy a nemzeti közösség szolgálata teljes önzetlenséget, politikamentességet jelent. Nagy célokat csak úgy lehet elérni a trianoni felfogás szerint, ha a nemzeti összetartozandóság érzése uralkodik a nemzeti társadalom fölött, ha minden hatóság és hivatal, sőt a nem-

zeti közösséghez tartozó minden egyén hiszi és vallja, hogy csak együttes munkával, kölcsönös megértéssel lehet országot építeni.

Az a kétféleség, amely a húsz esztendeig idegen nép hatalma és befolyása alatt élők és a trianoni határok között egységbe kovácsolódottak között észlelhető, legszembetűnőbben a visszacsatolás első éveiben jelentkezett. Felületes és téves megállapításokon alapuló összehasonlítások gátolták az együttes munkát. A nemzeti összetartozás építő érzését nem ismerő nemzedékek nyomban hiányoltak és bíráltak minden olyan intézkedést, amely elsősorban nemzeti közösséget szolgáló és csak azután egyéni érdeket és érvényesülést figyelembe vevő volt. Nem vették, nem tudták észrevenni, hogy a végrehajtó hatalomnak az egész közösség bizalmára van szüksége akkor, ha a visszacsatolás utáni: politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális nehézségeket eredményesen akarja legyűrni. Nem értették meg, hogy a megszállás éve alatt egészen más cél szolgálatába álló közigazgatás, egészen más természetű intézkedéseket tett, mint a magyar, amely részben a két rendszer között lévő űrt kényszerült áthidalni, részben saját közösségi célja szolgálatába kellett állítson mindenkit, mert új világháború kitörésének vihar szele borzongatta a kedélyeket.

Hogy minden látszat ellenére mennyire rugalmas, korszerű, alkalmazása közben mennyire korszerűsíthető a mi közigazgatási rendszerünk, azt abból állapíthatjuk meg, hogy a feltornyosodó akadályokat kisebb-nagyobb nehézségek árán, de mindig legyőzte és napi feladatain túl olyan alkotások is jelzik ötesztendős nehéz munkájának útját, amelyek európai viszonylatban is említésre méltók és amelyek társadalompolitikai vonatkozásuknál fogva korszakalkotók.

Vizsgálódásaink során rá fogunk ezekre az értékekre mutatni, mérlegelni fogjuk súlyukat, felbecsüljük hatásukat.

A polgármesteri hivatal műhelymunkája: jogszabályok megfelelő alkalmazása, élethezidomítása olyan közigazgatási ténykedés, amelyről legtöbbször csak az érdekeltek szereznek tudomást, pedig ennek minősége dönti el a társadalom és a szűkebb értelemben vett közigazgatás közötti viszonyt. Éppen ezért nem érdektelen a belső munka titkainak számadatokkal való feltárása, kidomborítása azoknak az ügyköröknek, amelyek csapágyakként biztosítják az egész közigazgatási gépezet zökkenőmentességét.

A bürokráciájukról híres csehek, céljuknak és uralkodó rendszerüknek megfelelően, a magyartól sokban eltérő közigazgatási szervezettel dolgoztak. Természetes tehát, hogy a visszacsatolás első hónapjaiban mindjárt át kellett szervezni a polgármesteri hivatal egész tisztviselői gárdáját. A tisztviselői kar részben a megszállás alatt Kassán működött, igen kis részben a trianoni területről idehelyezettekéből toborzódott. A megszállás alatt is szolgálatot teljesítőket természetesen politikai magatartásuk tekintetében elsősorban igazolni kellett. Ez a kényes, nagy körültekintéssel végzett munka hónapokat vett igénybe.

Nem kevesebb nehézséget okozott a tisztviselői létszám megállapítása, mert az első évben még azt sem lehetett pontosan megállapítani, hogy milyen munkamennyiséget jelent a részben átme-

netileg hozott, részben végleges érvényű jogszabályok végrehajtása. Ez a magyarázata, hogy a városi tisztviselők végleges létszámát csak 1940. évben állapította meg a m. kir. belügyminiszter. Ugyanekkor történt az ügyosztályok megszervezése, ügybeosztásuk kijelölése. E szerint nyolc ügyosztály látja el a közigazgatási munkát. Az ügyosztályokon belül, különleges munkakörrel felruházott osztályok is működnek, amelyek külön iktatóban iktatják ügydarabjaikat.

Nem érdektelen 1939. évi január elsejéig visszapillantva összehasonlításokat tenni a rendelkezésünkre álló számadatok alapján a városházára beérkezett és elintézett ügydarabok számának ismeretében.

A központi iktatóban:

1939-ben 49338 ügydarabot,
1940-ben 51337
1941-ben 51542
1942-ben 52557 ügydarabot iktattak.

A közigazgatási nyomozó osztályban:

1939-ben 38892 ügydarabot,
1940-ben 36441
1941-ben 26223
1942-ben 26940 ügy darabot iktattak.

Községi bizonyítványok iktatójában:

1939-ben 17832 ügydarabot,
1940-ben 12258
1941-ben 10846
1942-ben 7241 ügy darabot iktattak.

A szegénységi bizonyítványok iktatójában:

1939-ben 33952 ügydarabot,
1940-ben 14342
1941-ben 14555
1942-ben 11847 ügydarabot iktattak.

Az anyakönyvi hivatal:

1939-ben 1878 ügydarabot
1940-ben 3064
1941-ben 3478
1942-ben 4039 ügy darabot iktatott.

Az árvaszék:

1939-ben 2686 ügy darabot,
1940-ben 3482
1941-ben 4363
1942-ben 5429 ügydarabot iktatott.

Ha ezen adatok ismeretében figyelembe vesszük, hogy a tisztviselők és alkalmazottak nagy hányadának a magyar közigazgatási rendszer új volt és gondolunk a szinte évente ismétlődő országgyarapodásokkal járó rendkívüli állapotokkal, akkor felmérhetjük a végzett munka értékét és nehézségeit.

Önkormányzati jogánál fogva, a változott viszonyok figyelembevételével, a városi törvényhatóságnak szabályrendeletek egész sorát

kellett alkotnia, rendeznie kellett a különböző célú és szervezetű egyesületek alapszabályainak kérdését, amely utóbbi munkája eredményeként 66 önálló és 30 fiókegyesület működik jelenleg Kassán. De rendezni kellett a városi tisztviselők és alkalmazottak véglegesítésének kérdését is, hogy a nyugdíj és a nyugdíjasok ellátásának fontos kérdését ne is hangsúlyozzuk.

A visszacsatolás alatt két népszámlálást is le kellett bonyolítani és végre kellett hajtani a szlovákokkal történt megállapodásnak megfelelően foganatosítandó iratcserét.

Ezeket a munkákat, láthatatlanul, feltűnés nélkül, gyakran a késő esti órákig világító ablakú hivatali szobákban végezték a tisztviselők, megküzdve, legyőzve minden nehézséget és vállalva azt a nagy felelősséget, amit a közigazgatás ügyintézése hárít a köztisztviselőre. Végezték hivatástudattal, hittel és nemzeti öntudattal, némán és nem várva elismerést, mert tudták, hogy munkájuk nyomán új élet, új eszmény és örökértékű alkotások születnek, önképzésre is gondoltak a polgármester által életrehívott baráti kör keretén belül, mely havonkénti előadói estéken ismertette az új törvényeket, rendelkezéseket s a tisztviselői kar egészét érdeklő hivatásbeli tanulmányokat.

A város arcát elsősorban egész külseje: utcái és épületei, terei és ligetei, másodsorban a benne élők szelleme jelenti. A múltból és jelenből, a tegnaptól és mából alakul ez az arculat, amely mindig a valóságot tükrözi vissza, amely alapján kétségtelenül következtetni lehet a benne élők lelkiségére. Épületei, intézményei, forgalma, kultúrája, csupa olyan tényező, amelyek figyelembevételével megmérhető és bírálható az ember szelleme.

Magyar közigazgatási rendszerünkben a törvényhatósági jogú város olyan önkormányzattal bíró közigazgatási szerv, amely önelhatározásai alapján alkot vagy rombol, amely teljes mértékben kifejezi az embert, amelynek kebelében élők egyéniségüket a nemzeti közösség és általa saját javukra is hasznosíthatják.

Természetes tehát, hogy ezt az adottságot kell Jelen visszapillantásunk során figyelembe vennünk és bár a visszacsatolt területen működő törvényhatóságok önkormányzata részben a bizottsági tagok, részben a tisztviselők kinevezettsége következtében némi csorbát szenved, elhatározási jogának sértetlensége folytán mégis úgy tekinthető, mint amely szerv saját maga jelöli ki céljait és az azok eléréséhez igénybevenni kívánt feltételeket is maga szabja meg. Kassa város közönsége az elmúlt öt esztendő alatt élt is ezzel az önelhatározási jogával.

A város arculata kifejezi lakói szellemét.

Ha ebből a megállapításból kiindulva vizsgáljuk Kassa városképét, azt fogjuk észlelni, hogy minden anyagbeszerzési nehézség ellenére — főleg a visszacsatolás első éveiben — mind a város, mint közület, mind a magánosok dicséretre méltót teljesítettek.

A hajdani Községi Közigazgatási Tanfolyam épületébe helyezett városi hivatalok teljesítőképességét és az egész igazgatás lendületét akadályozta az a körülmény, hogy ez az épület szűk, rossz beosztású,

forgalomtól távoleső: szóval erre a célra alkalmatlan volt. Ennek a ténynek felismerése készítette a város vezetőit arra, hogy a felszabadulás óta kihasználatlanul álló, volt KSOD. épület egy részét bérbe vegye és így összes hivatalát egy épületbe helyezhesse el. 194U. évi november 1-től ebben a bérelt épületben működik az egész polgármesteri hivatal és alkalmas elhelyezése, könnyű megközelíthetése sokban hozzájárult a városi közigazgatás megjavulásához. Ebben az épületben működve sikerült végre felkelteni a város társadalmában a magyar, helyesebben a városi közigazgatás iránti bizalmat.

A történelmi magyar múltú Kassának a megszállás ideje alatt felnövekedett ifjúsága természetesen alig, vagy egyáltalán nem ismerte a magyar eszményeket. A hősi küzdelmekben, erényekben és virtusokban annyira gazdag magyar múlt ennek az ifjúságnak alig jelentett egyebet érdekfeszítő események sorozatánál, amelyet többkevesebb érdeklődéssel és figyelemmel tanult a középiskolában. Alacsonyabb rangú iskoláink tanulói talán még kevesebb életet éreztek tanulmányaik során az események gyorsanpergő láncában. Erre alkalmas intézmény, vagy szervezet útján kellett tehát felébreszteni ifjúságunk lelkében a magyar öntudatot, amely együttérzésre és cselekvésre ösztönöz, amely zsenge ifjúságuk idején önállóságra, leleményességre és katonás fegyelmezettségre nevel. Ezeknek az erényeknek elsajátítása csak a levanteintézmény kebelén belül lehetséges, ahol minden, testileg és lelkileg ép magyar ifjú. minden tagozódási lehetőség kizárásával, mint levante, kora ifjúságától fogva vesz részt a közösségi, hazafias munkában.

Előbb a Gizella-parti, majd a Mikes Kelemen-utcai levanteotthon nyílik meg a város közönségének megértő áldozatkészsége nyomán, hogy a gr. Bercsényi-utcai levanteotthonnal kiegészítve, egyelőre teljes mértékben kielégíttessék a törvény vonatkozó követelménye. A cserkészmozgalom a Széchenyi-ligetben kap megfelelő otthont.

Míg a levanteintézmény és cserkészlet kizárólag a fiatalság helyes nevelése érdekében működik, addig az egész társadalmat érintő problémákat oldanak meg azok a közegészségügyi intézmények, amelyek szinte földből varázsoltan, egymástán születtek meg a visszacsatolt Kassán.

A Mészáros-utcai Egészségház, korszerű berendezésével, a benne elhelyezett intézmények odaadó munkájával nemcsak a legsürgősebb helyi közegészségügyi feladatok megoldására hivatott, hanem kiterjeszti működését az egész Abaúj-Torna vármegyére is.

A Tüzér-, Csónak-, Kovács-utcai napközi otthonok, a Jaross Andor-utcai óvoda kibővítése, a Széchenyi-ligeti gyermekjátsszótér viszont olyan létesítmények, amelyek a gyermekek javát szolgálják.

Szociális gondolattól vezérelten fejezte be a város közönsége a cseh megszállás ideje alatt megkezdett, de a visszacsatolás következtében befejezetlenül maradt Kórház-utcai városi bérházakat, amelyekben egészséges és olcsó lakáshoz juthatnak a kevés jövedelmű kisemberek.

Az 1941 április havában befejezett kétemeletes lakóházak 72 kislakást foglalnak magukba. Ezek közül 36 lakáshoz megfelelő mel-

lékhelyiségek is vannak a tágas szobán kívül, míg a többi 36 lakás egy-egy szobával úgy bővült, hogy kamra helyett a konyhában elhelyezett szekrény szolgál. Az épületek pincéjében 2—2 zuhanyozó van elhelyezve, amely a tisztálkodást teszi lehetővé, minthogy az épület lakásai mellett nincs fürdőszoba. Az épületekben megfelelő számú mosókonyha és szárítóhelyiség is áll a lakók rendelkezésére.

A Zöldkeresztes Védőnőképző régi épület megfelelő átalakításával s új szárny építésével nyert alkalmas elhelyezést.

A Lajos-forrás ivócsarnokának átépítése közegészségügyi vonatkozású építkezés. Az Országzászló viszont a nemzeti ünnepek zarándokhelye, ahol az 1938. évi november 11-ikének megünneplése óta minden nemzeti ünnepen összesereglik Kassa társadalma, ezzel is tanújelét adva hazafiúi érzéseinek.

A Nemzeti Színház külső és belső megújítása újabb bizonyíték amellett, hogy a város vezetője, közönségével vállvetve, fáradozik kultúrintézmények létesítésén és megújításán.

A Fő-utca 94. szám alatt lévő Rákóczi-kastély városi könyvtárrá alakítása, a köztemetői virágház létesítése, gróf Teleki Pál, Mátyás király, az 1941. évi orosz bombatámadás hősi halottai emlékének megörökítése, báró Berzeviczy Vince emléktáblája és végül a cseh megszállás alatt vértanú halált haltak emlékének megörökítése, a múlt nagyjai iránti kegyelet építő érzésének jegyében születtek.

De a magasépítkezések és emléktáblák mellett gondja volt a város vezetőségének arra is, hogy a megszállás alatt elhanyagolt utcaburkolatok — a fennálló nehézségek legyűrésével — rendbehozassanak. Nagyarányú városrendezés körvonalai bontakoznak ki a Fő-utca, Horthy Miklós-tér és Szent István-körút rendezésében. Ezzel a város élettere kibővül, ami szükségessé teszi a forgalmi eszközök céljára szolgáló útvonalak kiépítését, vásártér létesítését és új lehetőségeket iktat a város fejlődésébe.

Ezzel kapcsolatos a 6-os számú villamosjárat beiktatása a közforgalomba, amely a város délnyugati peremén fekvő munkásnegyed lakóinak lehetővé teszi, hogy munkahelyüket könnyebben és gyorsabban közelítsék meg, gyermekeik pedig az esetleg lakásuktól távolabb fekvő iskoláikat kevesebb fáradsággal érik el.

Szorosan összefügg az előbb említett villamosjárat beiktatásával az a körülmény, hogy a most felépült és a visszacsatolás ötödik évfordulóján a részesítetteknek átadott 58 ONCSA-ház is ezen a városrészén épült. Tudvalevő ugyanis, hogy ezek a lakóházak a sokgyermekes, elesett szociális körülmények között élő családok részére épültek. Ezeknek a családoknak csaknem minden épkézláb tagja kora ifjúságától fogva dolgozik, nagyfontosságú tehát, hogy munkahelyét könnyen közelítse meg.

Az ONCSA-telep létesítése nagy fellendülést jelent nemcsak a városban uralkodó lakáshiány miatt, hanem főleg azért, mert a juttatottak olyan feltételek közé kerülnek, amelyek észszerű kihasználásával az egész család szociális megerősödése lehetséges. A tiszta és egészséges otthon olyan érték az ember számára, amely egész énjére kihatva felmérhetetlen fejlődési lehetőségeket jelent.

Az intézményes szociálpolitika azonban nemcsak a családi otthonokhoz juttatásban nyilvánul meg, hanem az egész magyar közigazgatást átható szociális szellemben, amely mindenkin idejében és megfelelően segíteni igyekszik. Ez a segélyezés csak nagyritkán áll ellenszolgáltatás nélküli juttatásból, csaknem minden esetben olyan jellegű, hogy a részesített önerejéből való megerősödését érezze.

A visszacsatolás utáni első évek alkalmatlanok voltak a magyar szellemből fogant intézményes szociálpolitikánk összes értékének kibontására. A felszaporodott munkanélküliség — s ez a közelfekvő országhatár természetes következménye volt — sürgős és hatékony intézkedések foganatosítására készítette a város vezetőségét. 1941. év márciusában éppen ezért a leszerelt katonák keresethez juttatása érdekében a Malomárok szabályozása indult meg. Ugyanakkor 36 sokgyermekes családot, díjmentesen, 300—300 négyszögöles telekhez juttat a város. Ezek a telkek kb. 340 P évi jövedelmet biztosítanak ezeknek a családoknak. Ez az összeg aránylag nem sok, de mindenestre hozzájárul felerősítésükhöz.

A sokgyermekes családok gyermekeinek ruhához juttatásával kapcsolatosan rendelkezésre álló statisztikai adatok élénk világot vetnek a szociális munka eredményességére. Míg ugyanis 1939. évben 832 pár cipőt, 568 fiú- és 379 leányruhát osztott ki a város a rászorulóak között, addig a folyó évben már csak 311 pár cipőt és semmi ruhát nem osztott ki. Ha ez a tény némileg a szükséges nyersanyaghiánnyal is magyarázható, mégsem teljesen ez, hanem a rászorulóak számának örvendetes csökkenése a tulajdonképpeni ok.

Ugyanilyen örvendetes apadást mutat a nyilvántartott szegények statisztikája. Amíg 1939. évben ezek száma 5585 volt, addig 1943-ban már csak 972 egyénről kellett gondoskodni.

Inkább kegyeletos célt szolgál a karácsonyi csomagakció, melynek keretén belül az ünnep előestéjén szeretetsomagot osztott szét a város a népkonyhán étkező szegényei között.

Nagyobb jelentőségű az 1942. évi tűzifaakció, melynek során 1000 köbméter tűzifát osztott szét díjtalanul a város rászoruló szegényei között.

A Magyar Norma szerinti segélyezést 1939. évtől vezették be. Az akció résztvevői között találjuk a városi tisztviselőket is, akik törzsfizetésük 1, illetve ½%-át fizetik ki havonta erre a célra.

A szociális vonatkozásban nehezen erősödő Kassa 1941. januárjában már arra gondolhat, hogy saját szegényeinél elesettebb sorban élő erdélyi menekült magyar testvéreink közül 63 családot fogadjon falai közé. Ezek részére teljes ellátást és elhelyezést biztosított a város és ezenkívül munkához is juttatta őket.

A folyó évben pedig elhatározta a város közönsége, hogy a világháborúban elesett hősök árvái közül a Szent Antal Árvaházban öt árvának költségeit vállalja.

A városban működő szociális célú és jótékony intézmények egész sora tevékenykedik a hivatalos körökön kívül azon, hogy minél kevesebb fázó és éhez, munkanélküli és munkaképtelen magyar test-

vérünk legyen. Ez a munka nem eredménytelen, bár az értékes szociálpolitikától messzeeső. — Míg ugyanis minden társadalmpolitika végső célja olyan állapot megteremtése, amelyben munkája alapján és révén minden dolgozó a neki és adottságainak megfelelő körülmények közé kerülhet, addig a keresztény jószívűség elvéből kiindulva jótékonykodó társadalmi szervek tevékenysége a meglehetősen felületes kiválasztás alapján történő segélyezés. Szociális közigazgatásunknak éppen ezért egyik sürgősen megoldandó feladata: minden társadalmi jellegű segélyezés fölöslegessé tételével, intézményesen oldani meg s problémákat.

AMÍG AZ ELŐBB ELMONDOTTAKAT gyűjtőnévvel: az egyénnel kapcsolatos szociális munkának minősíthetjük, addig mindenki szociális jólétének előmozdítására, magasabb kultúrigények kielégítésére szolgálnak azok az intézmények, amelyeket: Közművek név alatt foglalnunk össze. Ide tartoznak a: víz-, gáz-, villany- és csatornaművek, tehát mindazok az intézmények, amelyek: meleget, világosságot, ívó- és mosdóvizet, valamint tisztaságot jelentenek mindenki számára. — Nem csoda tehát, ha ezek a mindenkit érdeklő intézmények nemcsak fokozott mérvű ellenőrzés alatt állanak, hanem ezek állandó korszerűsítése és fejlesztése is elsőrangú közérdek. Fontosságuk és közérdekű voltuk jut kifejezésre akkor, amikor megrongálódásuk következtében zavar áll be a szolgáltatásban. Ezért volt olyan nagyfontosságú, hogy a bécsi döntés utáni, zavaros és politikai bosszúra alkalmas időkben a közműveket megbízható őrség felügyelete alá helyezték. Ezekben a napokban a tűzoltócsapat, a közművek által felállított munkásőrszemek és az akkor még Kassán állomásozó cseh katonaság együtt teljesített őrszolgálatot a közművek mellett.

El sem múlt a veszélyes feszültség, a városi közművek máris honvédeink méltó fogadására készülve a csehek által elhurcolt Stefánik-szobor talapzatára 150 darab villanyégőt szerel oly módon, hogy nemzetiszínű körbe foglaltan a Szent Korona világítson örök jelképpé gyanánt.

A visszacsatolás első napjaiban várható szénhiány megelőzése érdekében az iparügyi miniszter kiküldöttei útján gondoskodik a kormány a városi közművek üzemeltetésének zavartalanításáról.

Az üzemanyaghiány egyidejűleg jelentkezett a fogyasztók csökkenésével, ami azért volt előnytelen, mert a cseh beszerzési piacok helyett magyar piacokat kereső és nyersanyagait onnan beszerző közművek ebben az időben drágább anyagokat voltak kénytelenem beszerezni. Ehhez járult még az a körülmény is, hogy a Kassát kiürített cseh polgári és katonai hatóságok és intézmények 154.571 P öszszeggel maradtak adósok a közműveknek.

A közművek vezetőségének minden erejét latba kellett ezért vetnie, hogy ezeket az anyagi nehézségeket mielőbb és mentől eredményesebben áthidalja. Megfeszített munkával sikerült ezeken a nehézségeken is túljutni és ma ez az intézmény ismét teljes anyagi bizottságban folytatja közérdekű munkáját.

Néhány beszélő szám rávilágít ennek a megállapításnak helyességére. Míg 1940. évben 396.328 pengővel járultak hozzá ezek az üzemek a városi háztartás tehermentesítéséhez, 1941-ben már 467.417 pengőre emelkedik ez az összeg, hogy 1942. évben 558.909 pengőt tegyen ki.

A háborús anyaggyártási nehézségek természetesen a közüzemekben is éreztetik hatásukat, amely nehézségekkel eddig sikerült a vezetőségnek megbirkóznia és erős a remény, hogy a most dúló világégés befejeztéig sem lesz különösebb fennakadás az üzemekben.

A Kassát 1941. június 26-án ért bombatámadás által okozott károk helyreállítási költsége 3000 P kiadást jelentett az üzemeknek. A magánosok kára kb. 200.000 P, a városé kb. 100.000 P volt. Erdély visszacsatolása kapcsán 5000 P értékű részvényt jegyzett az üzem a Székelyföldi Villamosművek Rt. alapítására.

A városi gázgyár alapításának 75. évfordulóján a Magyar Gázgyárak Országos Szövetsége Kassán tartotta XXI. rendes közgyűlését. Az évforduló alkalmából díszes kiállítású emlékkönyvet is adtak ki a közművek, amelyet a Kassán ez évben rendezett IL Országos Iparművészeti Kiállításon, mint a nyomdaipar rendkívüli teljesítményét ki is állítottak.

A közművek vezetősége felismerve a szociális bajok orvoslásának horderejét, munkát és fáradságot nem kímélve vette ki részét a városban uralkodó munkanélküliség leküzdésére irányuló küzdelemben. Amikor pedig az ONCSA életrehívásával, intézményesen sietett a magyar állam az inségesek érdekében tevékenykedni, a közművek vezetősége nagyszabású tervet dolgozott ki, amely során mintegy 572 millió P értékű munka elvégzésével a munkanélküliség hosszabb időre megszűnt volna. Részben a körülmények máskénti alakulása, részben az ONCSA más elgondolásai folytán azonban ezek a tervek csak kis hányadukban valósultak meg és az ONCSA-tól igényelt költsönnek csak egy részét kapták meg a közművek.

Az 1940. év elején rendezést nyert a városi közművek tisztviselői és alkalmazottainak alkalmaztatási viszonya is. A húszéves cseh megszállás alatt a művek vezetősége és az alkalmazottak mindent elkövettek, hogy az alkalmazottak rendszeresítése és nyugellátása rendezést nyerjen. Minden fáradozásuk hiábavalónak bizonyult. Ezzel szemben az illetékes magyar kormányhatóságok és dr. Pohl Sándor, Kassa város polgármestere már a felszabadulást követő évben mindent megtettek, hogy ez a régi s az alkalmazottakat nyugtalanító kérdés mielőbb rendezést nyerjen. A m. kir. Belügyminiszter Úr megállapította a közművek tisztviselőinek és egyéb alkalmazottainak létszámát és javadalmazását. Ennél a határozatnál a városi közigazgatási tisztviselőkkel való egyenlő elbánás elve érvényesült s ennek megfelelően a közműveknél rendszeresített állások javadalmazása az áll. rendszerű fizetési osztályokkal azonos illetményekkel történik.

A nyugellátás kérdése is rendezést nyert azzal a szabályrendelettel, amely szerint a közműveknél rendszeresített állásokra kinevezett tisztviselők és egyéb alkalmazottak, azok özvegyei és árvái

ellátása tekintetében ugyanúgy, mint a város közigazgatási tisztviselőinél, az áll. rendszerű tisztviselők és alkalmazottak ellátását szabályozó mindenkori törvények és rendszabályok alkalmazandók. A szabályrendelet módot ad a közművek és jogelődjének szolgálatában eltöltött időnek teljes mértékű beszámítására is. Bizonyos, hogy a nyugellátásnak mintaszerű rendezése, amellyel a közműalkalmazottak régi óhaja teljesült, nagy mértékben járul hozzá az alkalmazottak és a munkaadó város közötti érzelmi kapcsolatok kimélyítéséhez és a munkakedv fokozásához.

Átérezve a honvédelmi szempontok nagy fontosságát, a honvédelmi miniszter és a Gyáriparosok Országos Szövetsége felhívása alapján a közművek nemcsak a hadbavonultak hozzátartozóinak nyújtott állami segély 50%-val kiegészített összeget, hanem ezenfelül, 1939. május hó 1-től a közműveknél rendszeresített állásokba kinevezett tisztviselők és altisztek hadbavonulásuk időtartamára, a közalkalmazottakkal azonos módon, illetményeiket teljes összegben megkapják. A többi, ki nem nevezett, de egy évnél hosszabb szolgálati idővel rendelkező hadbavonult alkalmazott felesége után heti keresetének 40%-át, minden gyermek után pedig heti keresetének 10%-át, maximálisan heti keresetének 80%-át kapja.

Hogy a felelősségteljes és nehéz munkát végző közüzemi munkások a legmesszebbmenő egészségügyi követelményeknek megfelelő viszonyok között dolgozhassanak, az üzemek vezetősége a villanyüzemnél már meglévő munkásfürdőn és étkezdén kívül azonos célú és berendezésű fürdőt és étkezdét létesített a gázgyárban is. Azok a munkások, akik munkanemük folytán a rendesnél nagyobb mértékben koptatják ruhájukat és cipőjüket, munkaruhát, cipőt és esőköpenyt kapnak.

Az üzemi alkalmazottak tüzelővel és élelmiszer beszerzéssel járó gondjain úgy könnyít a közművek vezetősége, hogy minden évben előnyös áron szerez részükre: burgonyát, hüvelyest, zöldségfélét, fát, stb., stb.- Az ezekért a közszükségleti cikkekért fizetendő árat mérsékelt részletekben törlesztik az alkalmazottak.

A városi közművekről általánosságban elmondottakon kívül szükséges és fontos, hogy az egyes művekkel, mint önálló munkakört ellátó létesítményekkel, külön-külön is foglalkozzunk. Minden üzemágnak megvannak ugyanis a maga sajátos problémái, amelyek helyes megoldásához: közigazgatási tapasztalatokra és kellő szakismeretre van szükség. Ezek a sajátos problémák jelentik tulajdonképpen a közüzemek igazgatását és mint ilyenek nagyon is szorosan beletartoznak jelen tanulmányunk tárgykörébe.

A villamosmű a város legnagyobb s egyúttal legjövödelmezőbb üzeme. 1939. évben ennél az üzemnél az átmeneti nehézségeket jelentős mérvben fokozta az a körülmény, hogy az áramtermelésnél barnaszének tüzelésére kellett áttérni. Az áramtermelő központ gépkazánjainak tüzelőberendezései ugyanis magas fűtőértékű karwini szének tüzelésére épültek. A 24 különböző bányából származó szénvel végzett tüzelési próbák alapján állapítja meg a vezetőség a legmegfelelőbb magyar szénféleséget. Ebből a célból vegyészeti és technológiai

laboratóriumát kibővítette és a víz és szénvizsgálatokon kívül a kenő- és transzformátorolajak, világítógáz és benzol vizsgálatával is foglalkozik.

A hazai szenek kisebb fűtőértéke következtében nagyobb szénmennyiségek tárolásáról és ezért a szénraktár bővítéséről is gondoskodni kellett. A köztemető mellé kitelepített városi kertészet területének megszerzése után a villamosmű szénraktártelepét további vasúti iparvágány beépítésével közel ötszörösére lehetett bővíteni, ami a szükséges szénmennyiség elhelyezését kellőképpen biztosítja. A barnaszének gyengébb időálló képessége szükségessé tette a tárolt szénnek az eső és napsugarak behatásától való megóvását. Ennek következtében fedett szénraktár létesítése vált szükségessé és a szén keverésére szolgáló területet tetővel kellett ellátni. A fedett szénraktárt 12.000 pengőért kassai vállalkozó építette, míg a szénkeverő felletti vastetőszerkezetet a közművek műhelye készítette.

Miniszeri engedély alapján a villamosművek a visszacsatolás után sem szüntették meg a Kelet-szlovákiai Villamosművek részére való áramszolgáltatást. 1939. március végén a Kelet-szlovákiai Villamosművek az áramszállítási szerződést felmondták, aminek folyományaként az áramszolgáltatás megszűnt. Ez a körülmény természetesen visszaesést eredményezett a közművek áramtermelésénél, amit a városi fogyasztás csökkenése is súlyosbított. A nehézségek áthidalása érdekében tárgyalások indultak a Kelet-szlovákiai Villamosművek magyarországi hálózatrészeit kezelő Országos Villamosművekkel a további áramszállítás érdekében, amely tárgyalások eredményre is vezettek és 1941. január 1-től megindult a kölcsönös áramszolgáltatás. Ennek tudható be, hogy a városi villamosmű jelenleg teljes terheléssel dolgozik.

1939. év tavaszán megérkezett a levegőkörhűtőberendezés a villamosmű nagy turbogenerátora részére. Ennek a berendezésnek üzembehelyezése lényegesen hozzájárult a villamosmű áramtermelő berendezéseinek korszerűsítéséhez.

A villamosmű szállítja a közúti vasút üzemeltetéséhez szükséges egyenáramot is. Az áramátalakítással járó veszteségek csökkentésére 1942-ben higanygőzgyenirányítót szereltek be a meglévő motorgenerátorok helyett.

Légoltalmi szempontból szükségessé vált a városi közvilágítás központi kapcsolásának megoldása. Miután az 1939. évben a közvilágítást a villamoslámpákon kívül részben még gázlámpák látták el, a központi kapcsolási lehetőség érdekében a közművek elhatározták a közvilágítási gázlámpáknak villamoslámpákkal való helyettesítését. Ezzel a munkával párhuzamosan haladt a lámpák központos kapcsolásának kiépítése is, az üzemek saját tervei szerinti saját kivitelezésében. A központos kapcsolással Kassa villamos közvilágítása nagy lépéssel haladt előre, mind korszerűsítés, mind üzemeltetés-megtakarítás tekintetében.

1940-ben a városi légo-riasztóberendezést készítették el a művek. A légo-központ kapcsolóberendezésének végleges kiépítése anyagbeszerzési nehézségek miatt azonban csak 1942. év elején készülhetett

el, melynek kivitelét a honvédelmi minisztérium ellenőrző bizottsága mintaszerűnek minősítette.

1939. és 1940. évben az elosztóhálózatok csak kisebb mértékben bővültek. Komolyabb értékű bővítésre csak 1941. évben került sor.

Országos viszonylatban is magában álló érdekesség az újonnan kiképzett Horthy Miklós-téri színes szökőkút, amelyet a közművek vezetőjének tervei alapján a közművek műszaki gárdája készített.

1942. évben kilenc új transzformátorállomás épült és a nagyfeszültségű légvezeték 1941, a kisfeszültségű pedig 1921 méterrel bővült.

Húsz évi megszakítás után a villamosművek ismét bevezették a villamoscséplést, amely azóta, a cséplőgéptulajdonosok és csépleltők legnagyobb meglepedésére, rendben ismétlődik és egyre többen használják a tűzbiztos, korszerű és aránylag nem drága villamosságot a cséplőberendezések hajtására.

A Széchenyi-ligeti fősétány és a Horthy Miklós-téri közvilágítás kábeleléssel és stílusos lámpatartó oszlopokkal épült ki.

A villamosmű tényleges fejlődését legvilágosabban az áramtermelés és a fogyasztók számának erőteljes emelkedése mutatja. Míg az 1940. évi áramtermelés az 1939. évihez viszonyítva 20%-kal csökkent, az 1941. évi termelés 9.2%-os, az 1942. évi pedig már 61%-os emelkedést mutat. A folyóévi előreláthatólag 9.4%-kal lesz magasabb az 1939. évi termelésnél.

A *gázgyár* eredetileg világítási vállalat volt, amennyiben az utcai és a magánvilágítást szolgálta. Teljesítménye 1938. évben a megszállás alatti húsz esztendő legmagasabb fogyasztásának felelt meg. Közvetlen a visszacsatolás után — a már ismert okból — a fogyasztás 27%-kal csökkent. A város lakosságának rohamos megnövekedésével a fogyasztók száma ismét emelkedő irányt mutat. Ez nagy részben a közművek Fő-utca 94. szám alatt elhelyezett népszerűsítő üzletének is köszönhető. Ez a növekedés csakhamar olyan nagymérvű lett, hogy a kemencék teljesítőképessége elégtelennek bizonyult és már 1940-ben szükségessé vált az új gázfejlesztő kemencék beszerzése. Ezek az új gázkemencék folyó évben helyeztetek üzembe s máris mintegy 100%-kal vannak megterhelve. Ennek az emelkedésnek főoka a magánfogyasztók számának szaporodása, vagyis bizonyos kultúrigénybeli emelkedés. A fa- vagy széntüzelésre berendezett takaréktűzhelyekkel szemben a gáztüzelő rengeteg előnye mellett, fő értéke a tisztaság, munkamegtakarítás és bizonyos közérdekű takarékoság.

Természetes, hogy a gázfogyasztók számbeli megnövekedése maga után vonta a gázvezeték hálózatának kibővítését. Ezek az építési munkák — a gázgyár bevételeinek növekedésén kívül — a munkanélküliek munkához juttatását is jelentették, ami az akkori viszonyok mellett nem kisértékű és jelentőségű volt.

Magát a gázgyárat is korszerűsíteni kellett, ami a berendezések tökéletesítésében és egy új iparág: a benzolnyerő-berendezés bevezetésében csúcsonyul ki. Itt kell megemlékeznünk a kentsztítók átalkításáról, vontatógép beszerzéséről, a régi fordítókorong kicseréléséről.

ről új koksztörő beszerzéséről, új mérőműszerek alkalmazásáról. Mindezek a gázmű telepmegnagyobbítását is szükségessé tették, amelyeknél az üzem vezetősége már a jövő fejlődésére is tekintettel volt.

A vízmű, az új határvonás következtében három forrást veszített, amelyek szlovák területen maradtak. Ezt a három forrást átmenetileg ki kellett kapcsolni a vízszolgáltatásból. Megtörténtek a szükséges lépések arra, hogy ezeket a forrásokat ismét a magyar területhez csatlakoztassák. Az utólagos határkiigazítás során a források és a vízgyűjtő területe visszakertült és így ezeknek a forrásoknak vízmennyisége is növeli a város vízellátását.

A bankófüredi villák és szálló vízellátásának biztosítására a Széles-völgyben lévő „Tündérforrás“ vizét foglalták le és 1200 m távolságból, 14 ellenőrző aknán keresztül a meglévő bankói vezetékbe vezették a vízművek.

A használatban lévő 4000 darab vízmérő hitelesítésére és javítására saját hitelesítőállomás és javítóműhely felállítása vált szükségessé. Az 1939. évben megrendelt vízmérőhitelesítőállomás szállítása és felszerelése, valamint a vízmérő javítóműhelyhez szükséges gépek beszerzése 1940-ben történt.

A Bankón épülő székesfővárosi munkásüdülő vízellátásának biztosítására 1175 méter nyomvezeték lefektetése, a szükséges gépház épületének megépítése, a vízszállító berendezés felszerelése és a bankói vízmedence 1941. augusztus havában elkészült.

A csermelyvölgyi forrásfoglalások fővezetéke az erdészlak és a természetbarátok üdülője között 160 méter hosszúságban az idők folyamán tönkrement. Az új betoncső fektetése a rossz szakasz kikapcsolásával megtörtént, ezzel elmúlt a talajfertőzés veszélye.

A város kétoldali vízellátását biztosító nyomcső fektetése a központi szivattyútelep és a MÁV. épülete előtt lévő fővezeték között 1800 m hosszúságban 1941-ben nyert befejezést.

A szabadfürdő vízellátásának biztosítására aknakút épült a Malomárok partján, ez biztosította a fürdőmedence vízellátását.

A szárazság következtében beállott vízhiány új források kutatását tette szükségessé. A Csermelyvölgyben véghezvitt kutatások a Szvinyov-völgyben lévő régi bánya vizének felfogását eredményezték.

A bedőlt bánya feltárása és vizének foglalása, 457 méter betoncső és 7 darab betonakna megépítése után a víz folyó évi szeptember havában nyert a fővezetékbe bebocsátást.

A Hernád folyó völgyében lévő kutak vízhiányának ellensúlyozására új kút létesítése vált szükségessé. Megfigyelések és próbamérések alapján az új kút létesítésére legalkalmasabb helynek a Lajosforrás északnyugati része bizonyult. Az ott nyert próbakút vizét a kémiai és bakteriológiai vizsgálat kifogástalan ivóvíznek minősítette. A megépített új kút vízhozama átlagban 35–40 lit/sec, azaz 126–144 mVóra.

A városi faraktár és a gázgyár, vízellátásának biztosítására 100 m hosszú nyomcsövet kellett lefektetni. Ezenkívül az elmúlt öt év alatt a városi vízcsőhálózatot összesen: 1221 méterrel hosszabbította meg a

vízművek vezetősége. Mindebből kétségtelenül megállapíthatjuk, hogy az uralkodó anyagbeszerzési nehézségek ellenére tervszerű és céltudatos munka folyik minden vonalon.

A csatornaművek kétirányú működést fejtenek ki: gondoskodnak a meglévő csatornahálózat karbantartásáról, tisztításáról és egyben annak bővítéséről is.

A csatornahálózat tisztítása és fenntartása évtizedes gyakorlaton alapuló rendszer szerint állandóan folyik. Ezekhez a munkákhoz tartoznak a város utcáin elhelyezett esővíznyelő aknáknak, a kb. 9 km hosszú övároknak és a patakoknak tisztítása is.

Az ínségmunkák során, mindjárt a visszacsatolás utáni első években, új csatornahálózatok épültek. Sajnos, ezek a munkák az utóbbi években szüneteltek, mert az anyagbeszerzési nehézségek, az építési tevékenység szünetelése és a csőhálózat jelenlegi rendszerének telítettsége gátolja a további bővítés lehetőségét.

Az ONCSA-telep csatornázása az anyagbeszerzési nehézségek ellenére, aránylag rövid időn belül mégis megépült, hogy a telep lakói részére a kifogástalan, városi jellegű környezet biztosítható legyen.

A fejlődést jelentő munkálatokon és a tatarozáson kívül az üzem megkezdte a csatornaművek korszerűsítésének munkáját és ebből a célból 7 darab egyszerű és 2 darab regisztráló csapadékmérő állomást állítottak fel a város különböző pontjain. Jelenleg tehát Budapest után Kassa rendelkezik a legkorszerűbb csapadékmérő hálózattal, aminek a csatornahálózat átépítésénél lesz nagy jelentősége.

A közművek önálló építési osztályának főfeladata: a bővülő üzemek épületeinek fenntartási munkálatai. A felszabadulást követő évek rendkívüli fejlődési üteme szükségessé tette, hogy az eredetileg csak kisebb munkák elvégzésére életrehívott építési osztály nagyobb-szabású építkezéseket is lebonyolítson.

1939-ben a villamosmű részére fedett szénraktár épült. Ugyanezen év januárjában — ínségmunka keretében — a Malomárok Árpád-part menti szabályozásai is megindultak. Ugyanekkor az építési osztály tervei és felügyelete alatt épült a vízvezetéki gépházhoz vezető út, a központi raktárban lévő raktárnoki lakás részben való átalakítása, a gázgyári szénraktár kibővítése, új gáti, fedett szénraktár építése.

Az 1940. évben nagy munkát jelentett a Hernád-folyón épült régi gát árvíz által megrongált balszárnnyának megerősítése és a Malomárok beeresztő-zsilip hídfői oldalványainak átépítése.

Átépítették a Malomárkon átvezető Széchenyi-ligeti vashíd felső szerkezetét, az övárkon mederfenéklépcsőket létesítettek a vízkimosások ellen és elkészültek a közművek székházának átalakítási munkálatai is.

1941-ben a Bankón épülő székesfővárosi üdülöhöz tervezett vízvezetékhez a Csermelyvölgyben átemelő vízgépházat, a Bankó-hegyen egy szolgálati víztároló medencét építettek.

A légoltalmi előírásoknak megfelelően a Széchenyi-ligeti raktártelepen a művek óvóhelyet építettek. 1942-ben a vízművek részére 4 darab óvófülke létesült és megkezdődött a villamosművek központi

óvóhelyének építése. Ezek a munkák a folyó évben készültek el. Ugyanebben az évben a villamosművek részére 4, a gázgyárban 1 óvófülke létesült és a villamosművek gépházában szilánkvédelmi védőfalakat építettek.

A Horthy Miklós-tér rendezésével kapcsolatosan az 1942. évben elkészült színes szökőkút medencéjét és gépházát is a közművek saját építési osztályával végeztette.

A villamosmű raktártelepének bővítése céljából szükségessé vált a városi kertészet áthelyezése. A kertészet áttelepítéséhez azonban új üvegház felépítése vált szükségessé. Ezt a munkát is sajátmaguk végezték el és 625 m² alapterületű üvegházat adtak át a közművek a városnak a régi 395 m² alapterületű helyett.

A villamosmű kazánháztetőzete az 1942. év nyarán részben leégett. A leégett tetőrészt az építési osztály rövid idő alatt kijavította.

A gázgyár bővítésével kapcsolatosan az építési osztály készítette el az új gázfejlesztőkemence betonalapjait, a folyó évben elkészült új gázfejlesztőkemencéhez új kéményt kellett felállítani, amelyhez kb. 29 m magas toronyállványt épített az osztály. Elkészültek a benzolgyár építési munkálatai és külön benzoltároló is létesült. Befejeződött a régi ammóniák és kátránytartály átalakítása is.

A kisebb munkák közül említésre méltók: a vízművek IV. számú kútja felépítményének elkészítése, valamint a kúthoz vezető csővezeték részére a Hernád-folyón épült fahíd, vízmérő betongát a Csermely-patakon, stb.

Mindezek a munkák öt esztendő alatt mintegy 623.400 P értékben végeztettek és bizonyítékul szolgálnak a közművek minden tevékenységi körében észlelhető korszerűsítési törekvéseinek. Hiszen természetes is, hogy ennyire a mai technikai korszak szellemét jelentő intézmény, mint a közművek, csak korszerűsödve, fejlődve képes a maga feladatát betölteni.

A saját kezelésű *villamos vasút* a megszállás éve alatt évi 40.000 Kcs szubvenciót kapott a várostól. A felszabadulást követő években erre nem volt szükség, oly mértékben növekedett meg a személy- és teherforgalom. Új vonalakat nyitott meg, a Deák Ferenc - körútít és a téglagyárit. Mindamellet az ország legolcsóbb viteldíjakkal dolgozó villamos vasútja maradt. A teheráru fuvarozásánál követett hasonló árpolitika eredménye, hogy a villamos vasút által vontatott teherkocsik száma elérte az évi 7365-öt.

Az elmúlt öt év eredményeként számolhatjuk el azt is, ho/gy az üzem gépberendezése modernizálódott és a régi elavult akkumulátorrendszerrel a legmodernebb higanygőzös egyenirányító berendezésre tértünk át.

Tervbe vettük a kétvágányos hálózat kiépítését s háború után a szomszédos községek bekapcsolását.

HA A KÖZMŰVEKET a mindenki szociális jólétét előmozdító intézménynek minősítettük, úgy ezt kell tennünk a tűzoltósággal és a mentőintézménnyel is, amelyek a közművekhez hasonlóan olyan közérdekű feladatkört látnak el, amely bár nem járul hozzá az egész kö-

zösség szociális jólétéhez, azzal, hogy testi és vagyoni javait védi. mégis az egész közösséget érintő munkát fejt ki.

A megszállás utáni időkben a tűzoltóság is átalakult, mert a cseh uralom alatti szervezetében, a magyar jogszabályok szerint ítélt nem volt megfelelő. Átalakulása korszerűsítését is követelte, ami különösen napjainkban nagyjelentőségű, amikor az esetleges bombatámadás következményeinek elhárítására éppen, sőt csaknem kizárólag, ez az intézmény szolgál. Hogy az új szervezet mennyire megfelelő és korszerű, azt mi sem bizonyítja jobban, mint a Kassát 1941. év nyarán ért bombatámadásból leszűrt tapasztalatok és megállapítások, amelyek azt igazolják, hogy mentőink és tűzoltóink az ilyen alkalmakkor is a helyükön vannak.

A hivatásos és önkéntes tűzoltóságból álló jelenlegi szervezet a cseh megszállás alatt kifejlesztett tűzoltóság létszámának kétszeresét jelenti. Ez a szervezet a beszerzett új gépekkel és felszereléssel azért is nagyjelentőségű, mert kerületi tűzoltótanfolyamok tartásával foglalkozva, nemcsak a város, hanem az egész kassai hadtest területén működő tűzoltóságokra hatást gyakorol.

Az öt esztendő alatt Kassán rendezett 14 tűzoltótanfolyam és a 6 kismotorfecskező kezelői tanfolyam azt bizonyítja, hogy tűzoltóságunk nemcsak gyakorlati, hanem elméleti szempontból is elsőrangú munkát végez.

Itt kell megemlítenünk, hogy nemcsak a városban, hanem a Kassa körüli nagy körletben is tűzoltóságunk látja el az egészségügyi mentést, hogy ilyirányú munkakör bővülését ne hagyjuk figyelmen kívül. Ez a mentőállomás az 1893. évben történt megalapítása óta immár 39.000 esetben részesítette szerencsétlenül járt vagy megbetegedett embertársait első segélyben.

A VÁROS, MINT KÖZÜLET, nemcsak az általános közigazgatás jogszabályokon nyugvó közfeladatait látja el szervei és intézményei által, hanem magánvagyonának kezelésével is foglalkozni kényszerült, mert bizonyos irányú gazdasági tevékenység kifejtése nélkül egyes intézményei és szervei munkakörüket aligha lennének képesek megfelelően ellátni.

Magángazdaságában a város elsősorban arra törekszik, hogy megfelelő számú igavonó állattal rendelkezzen, amelyek a köztisztasággal, helyszíni szemlékkel, fuvarozással kapcsolatos munkák elvégzésénél rendelkezésre álljanak. Ezenfelül a vonatkozó jogszabályok értelmében apaállatok tartására is kötelezett, amelyek tartási költségeire ugyan külön alap áll rendelkezésére, az állatok elhelyezése és kezelése azonban egy kiépített gazdaság keretén belül sokkal gazdaságosabb és célszerűbb.

Mezőgazdasági termelést csak olyan mértékben folytat a városi közület, amilyen mértékben azt saját szükségletei igényelik. Vagyis annyit és olyanféleséget termel, amiből állatjait és a gondozásukra alkalmazott cselédjeit ellátni képes. Az esetleg fennmaradó többletet természetesen a közellátás céljára fordítja.

Belterjes gazdálkodás folyik két hegyaljai szőlőjében: Abauj-szántón és Szegiben. Nagy nehézségek mellett, de eredményesen kezeli nagykiterjedésű erdőit, hogy a városi lakosok faszükségletét a lehetőséghez képest az évi vágásból legalább némileg fedezze.

Nagyjelentőségű a város kertészetének tevékenysége. Ez az intézmény teszi ugyanis lehetővé, hogy a város kertjei, utcái, terei és temetői az évszakoknak megfelelően virító növényekkel legyenek beültethetők, ami nemcsak a városképet teszi szebbé, színesebbé és hangulatosabbá és ezzel vonzóbbá is, hanem nagyban hozzájárul a Kassa szellemét külső képéből megítélők bírálatának előnyös befolyásolásához.

A köztemető mellett két évvel ezelőtt felépült új virágház lehetővé teszi, hogy a város polgárai minden időben egy-egy szál virággal leróhassak kegyeletüket a temetőkben nyugvó halottaik iránt, de lehetővé teszi azt is, hogy olyan növények díszeljenek közkertjeinkben, amelyek megfelelő virágházi elhelyezés és gondozás nélkül éghajlatunk alatt elpusztulnának.

BÁR NEM AZ ÖNKORMÁNYZATI IGAZGATÁS tevékenységi körébe tartozó, közérdekű volta miatt mégis megemlítené a kassai M. Kir. Kultúrmérnöki Hivatal öt évi munkássága, amely a város közvetlen határában, elfolyó Hernád folyó és a városban azon kívül található vizek szabályozásával, a vonatkozó törvényes intézkedések foganatosításával foglalkozik.

A Hernád folyó szabályozásának terve elsősorban a cseh megszállás idejében: 1924-ben merült fel. A szabályozás kivitele 1933-ban kezdődött és 1937-ben ért véget. Természetesen ezzel a munkával a Kassát érdeklő Hernád-szakasz még nem volt befejezve és a visszacsatolás után nyomban időszerűvé vált a szabályozási munkák folytatása. A kezdeményezés természetesen a város közigazgatásától indult ki, amely a M. Kir. Kultúrmérnöki Hivatal szaktevékenysége folytán cselekvést eredményezett. Fontos volt ezeknek a munkáknak mielőbbi elvégzése azért is, hogy a munkanélküliek ezzel is munkalehetőséget jussanak.

A munkák valóban meg is indultak. Az elvégzésükhöz szükséges 800.000 P rendelkezésre áll és remélhető, hogy rövidesen befejezést is nyer a tervbe vett szakasz szabályozása.

A munkálat lényege abból áll, hogy az elképzelhető legnagyobb árvíz — $570 \text{ m}^3/\text{sec}$. — az új mederben zavartalanul lefolyhasson. Ebből a célból a mederfenék szélessége 28 méterben van megállapítva, az oldalakat mindkét parton 1: 15, illetőleg $\frac{1}{2}$ hajlással építik ki és a veszélyeztetett szakaszt kővel burkolják. A mederben a legnagyobb árvíz 3.90 m vízoszlop mellett és 4.04 m/sec. sebességgel folyik le. E szabályozás keretében két átmetszés létesül, amelyből az első átmetszésnek főleg az a célja, hogy Kassa vasútállomása kibővítéséhez megfelelő széles sáv biztosíttassék. A tervezet szerint 108.682 m^3 földet kell kiemelni és mindkét parti töltésvédőművek létesítése céljából 169.797 m^3 földet kell feltölteni. A kőlábazatokba a

terv szerint 6161 m³ követ kell beépíteni s az oldalak biztosítása céljából 25.823 m³ faburkolafot kell létesíteni.

A Hernád folyó szabályozásával párhuzamosan folynak a Monok patak szabályozási munkálatai is. Ezen a patakon 151 m hosszú, 1.80 m belső átmérőjű vasbeton csővezetékterveztek, amely elegendő a legnagyobb Hernád árvíz esetén is arra, hogy a fölös, pusztító vagy kárt okozó vizet elvezesse.

A KASSÁN MŰKÖDŐ SZAMOS KÖZÉRDEKŰ INTÉZMÉNY közül bővebben csak a Kisgazdaszámtartási és üzemstatisztikai Központ céljával és szervezetével fogunk foglalkozni, mert a többi részben közgazdasági, részben tudományos intézmény inkább kutató, mint gyakorlati értékű munkát végez.

Hazánk mezőgazdaságának fejlesztése, amely népünk erősödésével függ össze, a legfontosabb állami feladatok közé tartozik. Es mivel az okszerű és ezért jövedelmező gazdálkodás egyik legfontosabb eszköze a rendszeres mezőgazdasági számtartás és a vele összefüggő üzemi ellenőrzés, a magyar kormányzat egyik legelső teendője volt a trianoni határokon belül már 1931 óta működő kisgazdaszámtartási központ életre hívása Kassán. Hatásköre a jelenlegi Magyarország területének egy ötödére terjed ki, magába foglalja: az északi dombosvidék és Kárpátalja egész területét, a Kisalföldet, Hont vármegye ipolysági és szobi járását, a tiszántúli részből pedig Bereg és Ugocsa vármegyét. A terület 33.478 km²-t tesz ki. összesen 1670 község határában fekvő 622.535 mezőgazdasági üzem tartozik hozzá.

A Kisgazdaszámtartási Központ munkájának végcélja a kisgazdátársadalom megsegítése. Ez a saját maguk által vezetett számtartások útján történik. Amíg a kisgazdák ezt a munkát megfelelően végezni tudják, sok nevelésre és oktatásra van szükségük. Ezt az oktató, nevelő és irányító munkát is a Központ vezetősége végzi.

A Kisgazdaszámtartási Központ az egybegyűjtött adatokat a helyes üzemberendezés és üzemvezetés céljára dolgozza fel.

A kassai Központ munkája abból áll, hogy az erre a munkára önként jelentkező kisgazdák az alábbi könyveket vezetik:

1. *leltárkönyv*, amely a gazdaság vagyonának a naptári év elején és végén fennálló állapotát tünteti fel,
2. *pénztárnapló*, melybe a napi készpénzbevételeket és kiadásokat vezetik be;
3. *háztartási napló*, a gazdaságban felhasznált termények, állatok és anyagok bejegyzésére szolgál,
4. *munkanapló*, amelyben a gazdaságban dolgozó személyek száma és a végzett munka van feljegyezve.

A pénztár- és munkajelentés havonta, a többi adat évente küldendő be a Központba.

A Központ vezetője évente többször meglátogatja a számtartó gazdákat, amely kiszállásai során nemcsak ellenőrzést végez, hanem meghallgatva panaszait, az illetékes helyeken eljár orvoslásuk érdekében.

ÉREZZÜK, HOGY MINDAZ, amit egy rövid és áttekinthető tanulmány keretében Kassa felszabadításának öt év alatti közigazgatási munkájáról elmondottunk, csak töredéke annak, ami történt. Csak szűkméretű kivonata annak a sokezer intézkedésnek, melyek közül nagy hányad szóbelileg, a gyakorlati élethez és követelményeihez idomulva történt. De nem is törekedhetünk teljességre, hiszen ehhez sem idő, sem mód nincs, öt munkás esztendő cselekedeteit felsorakoztatni, eseményeit a közigazgatási hatóságok szemszögéből nézve méltatni és bírálni: emberi erőt meghaladó lenne. De nem is fontos, hogy minden vonatkozásban kimerítsük, adatokkal szűrjük ki mondanivalónkat, hiszen maga a közigazgatás sokrétűségénél fogva alig határolható körül irányító ereje tekintetében. Lényege abban rejlik, hogy mint hatalommal bíró hatóság, minden esetben úgy jelenjék meg a nyilvánosság előtt, hogy annak bizalmát nyerje el, hogy a város minden polgára minden ügyes-bajos dolgával hozzá forduljon és hogy bizalma kiérdemelt legyen azzal, hogy bajai, nehézségei, problémái minden esetben orvoslást nyerjenek. Elintézéssel, vagy jó fanácscsal, esetleg egyszerű felvilágosítással.

Tanulmányom során éppen ezért nem személyekről, egyesekről, hanem magáról a nemzet életét bizonyos egységen belül irányító közigazgatásról beszéltem, arról a nagy személytelenről, amelynek munkáját, bár minőségi különbséggel, de együtt végzi a polgármester, az ügyfeleknek hivatali elhelyezés tekintetében felvilágosítást adó portással együtt. Közben a tisztviselők számtalan beosztású, hatáskörű árnyalatával, de mindig egy célért dolgozva, mindig a Közérdeket, a nemzeti közösség érdekét tartva szem előtt.

Mert a jó közigazgatás az állam biztonságát jelenti. A közigazgatás pedig akkor jó, ha minden szerve olyan egyénekből tevődik össze, akik felelősségtudattal intézkednek, cselekedeteiket lélek hatja át, mert embertársuk, magyar testvérük sorsát irányítják és érzik, tudják, hogy a közszolgálat teljes, emberséges embert követel.

RUTKAY GYÖRGY